

اثربخشی آموزش بازی درمانی بر هویت اجتماعی تعدادی از کودکان پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز

نسرین آقایی^۱، فاطمه شمالی^۲، رضا زارعی^۳

پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۳

دریافت: ۱۴۰۰/۹/۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی آموزش بازی درمانی بر هویت اجتماعی تعدادی از کودکان دختر پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز بوده است. این پژوهش از نظر هدف از جمله تحقیقات کاربردی بوده که برای اجرای آن روش نیمه تجربی، با طرح پیش آزمون، پس آزمون با گروه گواه استفاده شد. جامعه آماری شامل تعدادی از کودکان پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز می باشد. نمونه مورد نظر با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شد و افراد انتخاب شده در دو گروه آزمایش (۲۲ نفر) و کنترل (۲۲ نفر) جایگزین شدند. ابزار سنجش در این پژوهش آزمون رشد نیوشا بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی صورت پذیرفت. نتایج آزمون تحلیل کواریانس نشان داد که آموزش بازی درمانی بر هویت اجتماعی کودکان پیش دبستانی تاثیر معناداری دارد. با توجه به کارکردهای مختلف بازی در امر آموزش، این ضرورت احساس می شود که به کودکان، بازی آموزش داده شود. هنگامی که راه صحیح یا جدید استفاده از وسیله ای را به کودک می آموزیم، موضوع و مسیر داستانی را به کودک پیشنهاد می شود، در واقع زمینه ی رشد اجتماعی و هویت اجتماعی کودک فراهم می شود.

کلید واژه ها: بازی درمانی، هویت اجتماعی، کودکان پیش دبستانی.

۱. دانشجوی دکتری، مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران.

۳. استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران، نویسنده مسئول، zareireza955@gmail.com

مقدمه

دوران کودکی دوره مهمی از رشد اجتماعی به ویژه در شکل گیری هویت اجتماعی است. هویت انسان یکی از مباحث مهم در حوزه تعلیم و تربیت به شمار می آید؛ به گونه ای که هر متفکری که در این حوزه به طرح مباحثی می پردازد به ناچار باید به درک و فهم دقیقی از هویت انسان به عنوان یکی از اساسی ترین ابعاد وجود آدمی دست یابد. مطابق با تعاریف موجود پیرامون هویت، هویت نوعی نمادسازی یا پدیده های فرهنگی به شمار می آید که افراد، گروه ها و یا اقوام به منظور احراز موجودیت خود و تمایز از دیگران آن را اتخاذ می نمایند (گودرزی، ۱۳۸۴).

به عبارت دیگر هویت تعریفی است که فرد از خود دارد و پاسخی است که به پرسش من کیستم داده میشود در مباحث مطرح شده پیرامون هویت با تفکیک آن به دو نوع هویت فردی و هویت اجتماعی، این مسأله مطرح شده است که هویت بخش مهمی از وجود آدمی است که زندگی شخصی و حتی اجتماعی او را متأثر می سازد. با این وصف، توجه به هویت و انواع آن در تعلیم و تربیت آدمی امر مهمی است که باید مورد توجه قرار گیرد. البته اهمیت توجه به این مسأله زمانی دو چندان میشود که بدانیم صنعتی شدن جوامع، توسعه تکنولوژی، گسترش اقتصاد، سرمایه گذاری و توسعه ارتباطات و فرآورده های فرهنگی آن نه تنها تمام زندگی بشر بلکه تعریف کلیه ابعاد وجودی او را نیز تحت تأثیر قرار داده است. لذا در چنین شرایطی افراد نیاز به هویت دارند (محترم و همکاران، ۱۳۹۷).

هویت مبنایی اجتماعی دارد و از خلال تعامل با دیگران تحقق می پذیرد. هر کودکی یک هویت اجتماعی دارد که به این صورت است که ما نقش های مختلف خود را در جامعه در رابطه با دیگران درک می کنیم. بچه ها چه از طریق موقعیت اجتماعی، فرهنگ یا قومیت، علائق، دستاوردها یا باورها، احساس غرور، خودارزشمندی و ثبات را از هویت اجتماعی خود می گیرند. هر چند هویت فردی، مفاهیم کلی و انتزاعی از خویشتن را در بر می گیرد، اما این مفاهیم با تحول و رشد خود متحول می شوند و به گستره بزرگ اجتماعی که فرد در آن زندگی میکند تسری می یابند. همگام با رشد، نیاز است که افراد درباره ی انتخاب ارزش ها و هنجارهای جامعه بزرگتری که در آن قرار دارند و اینکه در سطح کلان، خود را چه کسی و متعلق و وفادار به چه ارزشهایی می دانند، تصمیم بگیرند (پیاز، ۱۷۹۹؛ به نقل از یعقوبی و محمدزاده، ۱۳۹۶). این تغییر به معنای رشد هویت اجتماعی و شکل گیری دانش، هیجان و معنا نسبت به تعلق فرد به گروه های اجتماعی است (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۱).

هویت اجتماعی به شیوه هایی اشاره دارد که آنها احساس می کنند که مانند دیگران هستند (یا می خواهند باشند)، معمولاً از طریق عواملی مانند سن، جنسیت، پیشینه مذهبی، پیشینه قومی، علائق، الگوها، استعدادها و بازی در شکل گیری آن نقش دارند (اسکویول ۱ و همکاران، ۲۰۲۱).

پیش دبستانی نیز یکی از عوامل موثر بر نحوه شکل گیری هویت اجتماعی است. و پایه ای برای موفقیت کودک در دوران بعدی تحصیلی و وارد شدن به جامعه را فراهم می کن دو راههای زندگی آینده او راهموارتر می سازد و از نظر هویت حرفه ای نیز اطمینان بیشتری برای او ایجاد می کند (رضوی، ۱۳۸۸).

اهمیت آموزش نوآموزان پیش دبستانی بیش از پیش مورد توجه سیاست گذران و پژوهشگران قرار گرفته است. لذا توجه کافی به برنامه های آموزشی مربوط به این سنین و همچنین به کارگیری بهترین و پیشرفته ترین ابزارها و فناوری ها برای آموزش کودکان پیش دبستانی اهمیت ویژه ای دارد، زیرا سرمایه گذاری بیشتر در این دوره، می تواند تضمین کننده هویت اجتماعی و موفقیت کودکان در سال های تحصیلی بعد از گذراندن دوره ی پیش دبستانی باشد.

همچنین بررسی های متعدد نشان داده است که عدم هویت اجتماعی و کمبود مهارت های اجتماعی در کودکان، مشکلات یادگیری را تشدید کرده، و تأثیر منفی بر کارکرد تحصیلی و شبکه ی روابط آنان دارد (ری و لیوت، ۲۰۰۶؛ لاگرکا و استون، ۳، ۱۹۹۰؛ هایت و فیلر، ۴، ۲۰۰۷؛ به نقل از مرادی و شریفی درآمد، ۱۳۹۳). به علاوه نقص در مهارت های اجتماعی این افراد باعث عدم سازگاری آنان در روابط بین فردی، مشکلات و اختلال های رفتاری می شود و بر رشد شخصیت و سازگاری آنان با محیط تأثیر منفی می گذارد. این کاستی

۱ - Esquivel

۲ - Ray & Elliott

۳ - LaGreca & Stone

۴ - Hyatt & Filler

در مهارت های اجتماعی، بیانگر پیشایندهای بالقوه برای اختلال های روانشناختی و مشکلات رفتاری بیشتری است (نسائیان و اسدی گندمانی، ۱۳۹۵).

امروزه روش های و مداخله های متعددی بر هویت اجتماعی کودکان در پیش دبستانی استفاده می شود به نظر می رسد یکی از این روش ها آموزش بازی درمانی باشد.

نقش بازی را از اهمیتی که دانش آموزان مخصوصاً در پیش دبستانی به آن می دهند، می توان درک کرد. مشاهده می شود که کودک در هنگام بازی آن چنان در کار خود غرق می شود که وجود دیگران را فراموش کرده و احساس می کند که تنهاست. کاوش های فراوانی که در تمدن های باستانی انجام شده است، نشان می دهد که انسان ها همیشه در کنار وسایل مورد نیاز و ضروری زندگی، اسباب بازی هایی نیز برای بازی کودکانشان داشته اند، که این امر اهمیت بازی را نشان می دهد (گیتلین و همکاران، ۱۹۹۳؛ به نقل از محمد اسماعیل، ۱۳۸۸). بازی در عین اینکه وسیله سرگرمی است، جنبه آموزشی و سازندگی نیز دارد و در برخی موارد اشتغال کودک به بازی بیش از ارزش خواندن کتاب است، کودکان در خلال بازی ها به ویژه بازیهای آموزشی، به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا میکنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب می کنند (غفاری، داوودی، حیدری، یاسبلاخی شراهی و محمدی، ۱۳۹۸). بازی موجب می شود که کودک احساسات و ارتباطات بیرونی اش را بیان کند و همچنین موجب توسعه تمایلات، مهارت های ارتباطی و افزایش سازگاری کودک با محیط اطرافش می شود (پارسونز، ۲۰۱۵).

بطور کلی بازی نقش مؤثری در رشد کودک دارد، بازی یک روش صحیح و درست برای درمان کودک است، زیرا کودکان اغلب در بیان شفاهی احساساتشان با مشکل روبرو هستند و از طریق بازی می توانند، موانع را کاهش دهند و احساساتشان را بهتر نشان دهند (پورتر و ریف، ۲۰۰۷).

بازی درمانی از جمله روش هایی است که در بین انواع روش ها به ویژه و کسب مهارت های اجتماعی دارای ارزش زیادی است. که دنیای بیرونی و درونی کودک را به همدیگر مرتبط می سازد و به کودک در جهت کنترل فشارها و احساسات کمک می کند (تمسکی و عبدی زرین، ۱۳۹۹).

نتایج پژوهش گونس (۲۰۲۱) نشان داد که بازی نقش قابل توجهی در افزایش هویت اجتماعی کودکان دارد. هی (۲۰۲۰) نشان داد که بازی درمانی در هویت اجتماعی کودکان پیش دبستانی نقش منحصر به فردی دارد. و فراهم کردن فرصت های بازی برای رشد فیزیکی، شناختی، عاطفی و اجتماعی کودکان حیاتی است. نتایج پژوهش سیف و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که بازی درمانی گروهی باعث بهبود مهارت های هویت اجتماعی در کودکان پیش دبستانی شده است. عدیلی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که بازی درمانی، میزان مهارت های اجتماعی - هیجانی کودکان دختر پیش دبستانی در مرحله پس آزمون را به صورت معناداری افزایش داد. دانچر (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان تأثیرات بازی درمانی کودک محور را بر روی مراحل مختلف رشد کودکان نشان داد که بازی درمانی بر روی مراحل رشدی پیش عملیاتی و عملیاتی عینی کودکان تأثیر گذار است.

بازی درمانی به عنوان ارتباط بین فردی پویا بین کودک و درمانگر آموزش دیده توصیف می شود. در این فرایند درمانی، فرصتی برای ارتباط امن بین کودک و درمانگر ایجاد می شود تا کودک به طور کامل خود را بیان کند (پالمر، بادرولت، برمن، ولفسون، دوارته، ۲۰۱۷). اهمیت و نقش بازی در آموزش کودکان تا حدی است که بسیاری از متخصصان اعلام می دارند بهتر است مطالب آموزشی در کلاس های درس از طریق بازی آموزش داده شود در زمینه رشد و تکامل اجتماعی دانش آموز و برآوردن احتیاجات گوناگون وی، بازی اهمیت فراوان دارد بازی نه تنها مایه پرورش عضلات بدن وی می شود بلکه بدین ترتیب کودک نیروهای ذهنی خود را به کار می اندازد و رفتار اجتماعی و چگونگی ارتباط با دیگران و نیز خصوصیات بیشتری از اشیا را به وی می آموزد (قاسم نژاد، ۱۳۸۸).

۱. Kate Lin et al

۲. Parsons

۳. Güneş

۴. Heyi

۵. Palmer, C. G., Boudreault, P., Berman, B. A., Wolfson, A., Duarte

با گسترش بازی های آموزشی در میان کودکان و تأثیرات شناختی که ممکن است این بازی های داشته باشند، پژوهش در این زمینه حائز اهمیت است. ، میتوان با غنی سازی و بستر سازی برای بازی های آموزشی به رشد و بهبود هویت اجتماعی کمک کرد که توسعه ی این مهارت ها می تواند پیشینی کننده خوبی در راستای افزایش قابلیت های کودکان باشد و همچنین می تواند موجب افزایش اطلاعات نظری جامعه پژوهشگران و تعمیم دهی پذیری تحقیقات قبلی شود. از لحاظ کاربردی از نتایج این پژوهش می توان در مراکز پیش دبستانی کشور و در برنامه ریزی های آموزش و پرورش جهت بهبود هویت اجتماعی در کودکان پیش دبستانی استفاده کرد همچنین آگاهی از این عوامل می تواند در برنامه ریزی ها و تصمیم گیری ها برای برنامه های مداخله ای مفید باشد. همچنین با توجه به اهمیتی که به بازی های آموزشی داده شده نباید از پژوهش در این راستا برای نتیجه گیری هر چه بهتر از این بازی ها غافل ماند و چون چنین پژوهش هایی کمتر مورد توجه قرار گرفته است انجام این پژوهش ضرورت دارد و نتایجش می تواند مورد توجه سیاستگذاران آموزش و پرورش، والدین و پژوهشگران قرار گیرد.

لذا با توجه به اهمیت و ضرورت بازی این پژوهش به دنبال اثربخشی آموزش بازی درمانی بر هویت اجتماعی کودکان پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز است. و نتایج این تحقیق می تواند راهکارهای عملی مفیدی را برای سیاست گذاران آموزشی و متولیان تعلیم و تربیت پیشنهاد نماید.

روش شناسی

این پژوهش از نظر هدف از جمله تحقیقات کاربردی بوده که برای اجرای آن روش نیمه تجربی، با طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه گواه استفاده شد. جامعه آماری شامل تعدادی از کودکان پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز می باشد. برای تعیین حجم نمونه تعداد ۴۴ نفر از کودکان دختر به روش نمونه گیری در دسترس در دو گروه آزمایش (۲۲ نفر) و کنترل (۲۲ نفر) انتخاب می شوند.

به منظور سنجش هویت اجتماعی از آزمون سنجش نیوشا، استفاده شد که آزمونی است که جهت کودکان فارسی زبان از بدو تولد تا شش سالگی تهیه و هنجار شده است و مهارت های رشدی آنان را در حیطه های شنوایی، زبان دریافتی، زبان بیانی، گفتاری، شناختی، ارتباط اجتماعی و مهارت های حرکتی ظریف و درشت مورد ارزیابی و سنجش قرار می دهد. این آزمون برای خانواده ها، مهدکودک ها، متخصصین و مربیان مراکز توانبخشی، روان شناسان و متخصصین نوزادان و اطفال قابل استفاده است. در پژوهش جعفری و همکاران (۱۳۸۸) پس از یک بررسی مقدماتی روی ۷۵ کودک و اصلاحات لازم، این آزمون از شهریور ماه ۱۳۸۵ تا مرداد ماه ۱۳۸۶ با مراجعه به مهدهای کودک و مراکز بهداشت روی ۵۹۳ کودک طبیعی از هر دو جنس، در استان تهران اجرا و پایایی آزمون آزمون مجدد، پایایی بین نظرات پرسشگران، روایی محتوا و ساختار آن تعیین گردید. در بررسی هر دو پایایی، بین نظرهای پرسشگران و پ ای ای آزمون آزمون مجدد، همبستگی بیش از ۹۵ درصد به دست آمد.

برای تجزیه و تحلیل داده ها جهت بررسی متغیرها و فرضیه های پژوهش از شاخص های آماری توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و شاخص های آمار استنباطی نظیر آزمون تحلیل کواریانس استفاده گردید.

نحوه اجرای مداخله

جدول ۱. مداخله بازی درمانی

اول	معارفه و آشنایی (بازی آزاد)
دوم	اجرای بازی های بادکنک کاغذ، صندلی بازی، دستمال بازی، نمایش جشن تولد.
سوم	اجرای بازی های قطار بازی، بادکنک و کاغذ، پرتاب بادکنک، پانتومیم (هدیه دادن)، نمایش رستوران
چهارم	اجرای بازی های وسطی، داستان و تصاویر، دستمال بازی، پانتومیم (اشیا) نمایش رستوران
پنجم	اجرای بازی های کلاه بازی، وسطی، پانتومیم، نمایش فروشگاه
ششم	اجرای بازی های گرگی رنگی، کلاه بازی، توپ و سبد، جای چه کسی عوض شده؟ نمایش فروشگاه.
هفتم	اجرای بازی های گرگی رنگی، نخ و سوزن، چشم بستنی، توپ و سبد، نمایش دیدوبازدید عید
هشتم	اجرای بازی های چشم بستنی، جنگ خروس ها، پانتومیم، نمایش دیدوبازدید عید، جشن اختتام

منبع (تمسکی بیدگلی و عبدی زرین، ۱۳۹۹)

یافته های پژوهش

بررسی توصیفی نمرات هویت اجتماعی

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد نمرات متغیر هویت اجتماعی

متغیر	گروه	اجرا	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
هویت اجتماعی	آزمایش	پیش آزمون	۲۲	۱۰/۵۲	۱/۴۹
		پس آزمون	۲۲	۱۱/۴۳	۱/۰۲
هویت اجتماعی	کنترل	پیش آزمون	۲۲	۱۰/۹۲	۱/۶۲
		پس آزمون	۲۲	۱۱/۰۳	۱/۷۲

جدول ۳. آزمون همگنی شیب خط رگرسیون نمرات پیش آزمون و پس آزمون متغیر هویت اجتماعی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره	p
اثر متغیر مستقل	۱۷/۵۶	۱	۱۷/۵۶	۴/۶۶	۰/۰۳
پیش آزمون هویت اجتماعی	۳۳۸۴/۵۷	۱	۳۳۸۴/۵۷	۸۹۹/۷۴	۰/۰۰۱
اثر تعاملی متغیر مستقل و پیش آزمون هویت اجتماعی	۶/۷۳	۱	۶/۷۳	۱/۷۹	۰/۱۸
خطا	۱۴۲/۹۴	۳۸	۳/۷۶	-----	----
کل تصحیح شده	۴۵۵۴/۷۸	۴۱	-----	-----	----

همانطور که در ردیف سوم جدول ۳ مشاهده می شود، مقدار آماره برابر با $1/79$ گردیده که این مقدار با درجات آزادی (۱،۴۱) در سطح $0/18$ معنادار گردیده است بنابراین نتیجه می گیریم که شرط برابری شیب خط رگرسیون برای تحلیل کواریانس در مورد این متغیر برقرار است.

بررسی پیش فرض برابری واریانس گروهها

جدول ۴. آزمون برابری واریانس نمرات گروه آزمایش و کنترل در پس آزمون برای متغیر هويت اجتماعي

متغیرها	مقدار آماره	درجه آزادی	p
هویت اجتماعی	۳/۷۸	۱،۴۰	۰/۰۶

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود، سطح معناداری تمامی مقادیر F بیشتر از $0/05$ گردیده بنابراین شرط برابری واریانس برقرار است.

فرضیه پژوهش: آموزش بازی درمانی بر هويت اجتماعي کودکان موثر است.

جهت آزمون این فرضیه از آزمون تحلیل کواریانس استفاده گردیده که نتیجه آن در جدول زیر مشاهده می شود.

جدول ۵. آزمون تحلیل کواریانس جهت تعیین تاثیر آموزش بازی درمانی بر هويت اجتماعي

منبع تغییرات	مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	F	سطح معناداری
هویت اجتماعی در پس آزمون	۳۴۹۹/۷۴	۱	۳۴۹۹/۷۴	۹۱۱/۸۶	۰/۰۰۱
اثر متغیر مستقل	۲۵۳/۳۶	۱	۲۵۳/۳۶	۶۶/۰۱	۰/۰۰۱
خطا	۱۴۹/۶۸	۳۹	۳/۸۳	-----	-----
کل تصحیح شده	۴۵۵۴/۷۸	۴۱	-----	-----	-----

همانگونه که در ردیف دوم جدول ۵ مشاهده می گردد مقدار F برابر با $66/01$ گردیده که با درجات آزادی (۱، ۴۱) در سطح $0/001$ معنادار می باشد، بنابراین نتیجه می گیریم که بین میزان هويت اجتماعي گروه های آزمایش و کنترل در مرحله پس آزمون تفاوت معنادار وجود دارد به عبارتی آموزشی بازی درمانی بر هويت اجتماعي دانش آموزان تاثیر مثبت معنادار دارد و فرضیه پژوهش تایید می شود.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر اثربخشی آموزش بازی درمانی بر هويت اجتماعي تعدادی از کودکان دختر پیش دبستانی ناحیه ۴ شهر شیراز بود. یافته ها نشان داد که آموزش بازی درمانی بر هويت اجتماعي دانش آموزان تاثیر مثبت معنادار دارد این بخش از یافته ها با نتایج پژوهش های سیف و همکاران (۱۳۹۷)، عدیلی و همکاران (۱۳۹۴) و دانچر (۲۰۰۵) همخوانی دارد.

پژوهش سیف (۱۳۹۷) نشان داد که با روش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل، در کودکان پیش دبستانی انجام شد نشان داد که بازی درمانی باعث بهبود مهارت های هويت اجتماعي در کودکان پیش دبستانی شده است. عدیلی (۱۳۹۴) در پژوهش خود که در کودکان پیش دبستانی انجام شد خاطر نشان کرد که نتایج بازی درمانی، میزان مهارت های اجتماعي - هیجانی کودکان دختر پیش دبستانی در مرحله پس آزمون را به صورت معناداری افزایش داد و نتیجه گرفت م بازی درمانی مهارت های اجتماعي - هیجانی را افزایش می دهد. نتایج پژوهش عدانچر (۲۰۰۵) که در کودکان مهد کودک و پس از مهد کودک انجام شد نشان داد که بازی درمانی گروهی کودک محور، اهمیت عملی زیادی در کمک به کودکان در بهبود هويت اجتماعي خود دارد.

در تبیین این یافته ها می توان ادعان داشت که بازی، بهترین وسیله برای رشد و شکوفایی احساسات و بهترین راه برای پرورش رشد اجتماعي دانش آموزان است. در حین بازی است که او کیفیت بروز عواطف، کنترل و ارضای مناسب آن را یاد می گیرد. احساس ها، تشویق

ها و اضطراب های کودک در ضمن بازی حقیقی هستند. روش بازی اساساً کودک محور و تقویت کننده نیازهای فردی، توانایی ها و علائق اوست. در بازی درمانی محیطی امن به کودک داده می شود تا از طریق بازی خود را اظهار کند و با انجام دادن این کار یاد بگیرد چگونه ظرفیت های خود را در راه های مناسب تر بکار گیرد. در واقع بازی تمرینی برای زندگی واقعی است و انعطاف کافی برای سازگاری با وقایع، افراد و موقعیت ها را بوجود می آورد. بازی درمانی فرصت های مناسب را برای تخلیه رفتارهای پرخاشگرانه کودکان فراهم می کند و با شیوه های مثبت رفتارهای هیجانی و تکانشی را تعادل می بخشد. صحنه های مختلف بازی، امکانات متعددی را برای تمرین و یادگیری فراهم می کند. در بازی با کودکان دیگر، کودک یاد می گیرد که چگونه با آنها ارتباط برقرار کند، دیگران را بهتر بشناسد و خود را بهتر بشناسد. بازی عواطف و احساسات کودک را بیدار می کند، در تقویت جسم و روح او تأثیر بسزایی دارد و او را به سمت زندگی اجتماعی و پذیرش مسئولیت ها هدایت می کند. کودک با برخی بازی ها مانند لباس پوشیدن عروسک، آشپزی، رنگ آمیزی عکس ها، جواب دادن به تلفن و... به نقش و مسئولیت خود در بزرگسالی عمل می کند و باعث می شود کودک با محیط بیرون ارتباط برقرار کند. و دنیای اجتماعی خود را گسترش می دهد. همکاری و مشارکت کودک توسعه می یابد. با رعایت اصول و قواعد آشنا می شود؛ تقلید از بزرگسالان را می آموزد. آشنایی با مفهوم سلسله مراتب و رعایت آن؛ رقابت را یاد می گیرد و واقعاً شکست را تجربه می کند. قدرت ابراز می شود و از ترس و خجالت بیهوده رهایی می یابد. کودک یاد می گیرد با بازی از افراد ضعیف حمایت کند. پس می توان نتیجه گرفت بازی درمانی هویت اجتماعی کودکان تأثیر گذار است. کودک به وسیله بازی، انرژی های اضافی خود را صرف می کند. بازی از طریق نقش درمانی خود فرصتی را برای کودک فراهم می آورد تا بتواند نگرانی ها و ناراضی های محیطی را تخلیه کند و علائقش را بیان کند. بازی درمانی همچنین نقش پالاینده روانی برای کودک دارد و از شدت ناکامی ها می کاهد و با تأییداتی که از گروه همسال خود دریافت می کند باور درونی از توانمندی ها و شخصیت درونی خود می سازد و نقشه های مفیدی را برای حل مشکلات و رشد همه جانبه مهارت ها از جمله مهارت های هویت اجتماعی فراهم می کند. تمام کودکان، تمایل ذاتی به بازی به عنوان یک فعالیت لذت بخش دارند و از طرفی ذات بازی نیز توام با لذت است و این اولین خاصیت درمانگر بازی است که کودک را درگیر یک فعالیت لذت بخش می کند که احساس شادی و نشاط در کودک ایجاد می کند. که می تواند هویت اجتماعی را در فرد افزایش دهد.

با توجه به یافته ها پیشنهاد می شود مسولین و مربیان پیش دبستانی زمینه مناسب برای بازی کودک را فراهم سازند. همچنین با توجه به کارکردهای مختلف بازی در امر آموزش، این ضرورت احساس می شود که به کودکان، بازی آموزش داده شود. هنگامی که راه صحیح یا جدید استفاده از وسیله ای را به کودک می آموزیم، موضوع و مسیر داستانی را به کودک پیشنهاد می شود، در واقع زمینه ی رشد اجتماعی و هویت اجتماعی کودک فراهم می شود همچنین لازم است از بازی های کودکان در راستای آموزش آنها استفاده بهینه شود و نگران این قضیه نباید بود که کودکان ما با بازی کردن وقت تلف می کنند. یکی از اقدامات مهم هدایت این بازی ها با نظارت و همراه شدن با آنان است به گونه ای که هیچ محدودیتی برای آنها ایجاد نشود.

- تمسکی، مریم؛ عبدی زرین، سهراب. (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی بازی درمانی و آموزش مهارت های زندگی بر کاهش اضطراب اجتماعی کودکان پیش دبستانی، *مجله مطالعات پیش دبستانی و دبستان*، ۳(۱۱)، ۵۵-۷۶.
- جعفری، زهرا؛ عشایری، حسن؛ ملایری، سعید؛ علاءالدینی، فرشید. (۱۳۸۸). پایایی و روایی «آزمون سنجش رشد شنوایی، زبان و گفتار نیوشا» در کودکان بدو تولد تا ۶ سال فارسی زبان. *پایش*، ۸(۳)، ۲۷۱-۲۷۸.
- رضوی، اقدس السادات. (۱۳۸۸). نوجوانی و هویت یابی، مشاور، ۵(۱)، ۱۶-۲۰.
- سیف، افسانه؛ صادقی، طاهره؛ سامانیان، محبوبه؛ برزیده، مریم. (۱۳۹۷). تاثیر بازی درمانی بر هویت اجتماعی کودکان پیش دبستانی، همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش دبستانی، آموزش و پرورش اداره کل آموزش و پرورش استان یزد.
- عدیلی، ش.، و کلانتری، م.، و عابدی، ا. (۱۳۹۴). تاثیر بازی درمانی به شیوه فیلپال بر مهارت های اجتماعی - هیجانی دختران پیش دبستانی ۵ تا ۶ ساله شهر اصفهان. *روانشناسی بالینی و شخصیت (دانشور رفتار)*، ۱۳(۲) (پیاپی ۲۵)، ۹۷-۱۰۴.
- غفاری، خلیل؛ داوودی، حسین؛ حیدری، حسن؛ یاسبلاخی شراهی، بهمن؛ محمدی، فاطمه. (۱۳۹۸). اثربخشی بازی آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کلاس اول ابتدائی در درس فارسی، *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۶(۳۵)، ۲۱۱-۲۴۲.
- قاسم نژاد، م. (۱۳۸۸). *بگذار تا می توانم بازی کنم*، تهران: بامداد کتاب.
- گودرزی، حسین (۱۳۸۴). *گفتارهایی درباره جامعه شناسی هویت در ایران*. تهران: انتشارات تمدن ایرانی.
- محترم، معصومه؛ محترم، لیلا. (۱۳۹۷). *انواع هویت اجتماعی کودکان از منظر اسلامی و ارائه راهکارهای تربیتی جهت توسعه آن در کودکان*. اولین همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش دبستانی
- محمداسماعیل، الهه. (۱۳۸۹). *بازی درمانی (نظریه ها، روش ها و کاربردهای بالینی)*، تهران: نشر دانژه.
- مرادی، رحیم و شریفی درآمد، پرویز. (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسان های بر رشد مهارت های (عملکرد) اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنای پایه دوم راهنمایی، *پژوهش های علوم شناختی و رفتاری*، ۴(۲)، ۱۴۴-۱۳۱.
- نسائی، عباس و اسدی گندمانی، رقیه. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت های اجتماعی بر مشکلات رفتاری نوجوانان با کم توانی ذهنی، *توانبخشی*، ۱۷(۲)، ۱۶۶-۱۵۸.
- یعقوبی حسن؛ فرامرزی، سهرابی؛ علی، محمدزاده. (۱۳۹۱). مقایسه اثربخشی درمان شناختی- رفتاری و روان درمانی معنوی- مذهبی مبتنی بر آموزه های اسلام بر کاهش اضطراب آشکار دانشجویان. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰(۲)، ۷۸-۹۱.
- یعقوبی، ابوالقاسم؛ محمدزاده، سروه. (۱۳۹۶). پیش بینی میزان هویت گرایی ملی و دینی بر اساس سبک های هویتی، *فصلنامه پژوهش های روان شناسی اجتماعی*، ۷(۲۶)، ۷۹-۸۵.
- Danger, S., & Landreth, G. (۲۰۰۵). Child-centered group play therapy with children with speech difficulties. *International Journal of Play Therapy*, ۱۴(۱), ۸۱.
- Esquivel, K.; Elam, E.; Paris, J.; Tafoya, M. (۲۰۲۱). *How Children Develop Identity*, College of the Canyons.
- Güneş, G. (۲۰۲۱). Personal play identity and the fundamental elements in its development process. *Current Psychology*, ۱-۱۱.
- Heyi, Z. H. A. N. G. (۲۰۲۰). Play in Childhood: Introduction to the Special Issue. *Beijing International Review of Education*, ۲(۲), ۱۷۶-۱۸۱.
- Hyatt, K. J., & Filler, J. W. (۲۰۰۷). A comparison of the effects of two social skill training approaches on teacher and child behavior. *Journal of Research in Childhood Education*, ۲۲(۱), ۸۵-۹۶.
- Palmer, C. G., Boudreault, P., Berman, B. A., Wolfson, A., Duarte, L., Venne, V. L., & Sinsheimer, J. S. (۲۰۱۷). Bilingual approach to online cancer genetics education for Deaf American Sign Language users produces greater knowledge and confidence than English text only: A randomized study. *Disability and health journal*, ۱۰(۱), ۲۳-۳۲.
- Ray, C. E., & Elliott, S. N. (۲۰۰۶). Social adjustment and academic achievement: A predictive model for students with diverse academic and behavior competencies. *School Psychology Review*, ۳۵(۳), ۴۹۳-۵۰۱.
- Stone, W. L., & La Greca, A. M. (۱۹۹۰). The social status of children with learning disabilities: A reexamination. *Journal of learning disabilities*, ۲۳(۱), ۳۲-۳۷.